

Drömmen om det som skolan saknar

På alla hjärtans dag klev jag in i en krets av kunniga människor med ett lidelsefullt intresse för skolutveckling och med siktet inställt på att väcka politiker och skolvärld för livskunskap som skolämne från förskola till gymnasium. Valentin Sevés, som höll i konferensen i Stockholm, driver frågan med mild hand och envist effektiv energi. Några av alla de personer som ingår i nätverket, presenterade sig och sina erfarenheter av att arbeta med att främja livskunskap i skolan. Det blev ett omtumlande möte med en målmedveten aktionsgrupp som oroas av tillståndet i skolan och som inte ansluter sig till tron på att ökade krav på ämneskunskaper, prov och tidiga betyg ska råda bot på problemen med psykisk ohälsa, mobbning och våld i skolan.

På kort tid har Valentin Sevés producerat två böcker *Livskunskap på schemat. Om skolan, riksdagen och lusten att berätta* (2010) och *Livskunskap i skolan. Röster från klassrum och samhälle* (2011). Ännu en antologi är planerad, en uppsatstävling för elever pågår och kursverksamhet på det vackra Ekskäret i Stockholms skärgård är under uppbyggnad.

I *Livskunskap på schemat* redovisar Valentin Sevés en sökning bland riksdagens dokument, där han får 93 träffar under motioner, propositioner, utredningar etc. Han gör en noggrann genomgång av dem alla, vilket ju kan låta som ett trist självpåtaget uppdrag. Men han lyckas göra det så att mönster och system framträder i den, för de flesta av oss, osynliga politiska process som pågår för att skapa ett formellt utrymme för livskunskap i skolan. Det blir tydligt hur mångskiftande synen och förväntningarna på ämnet är genom den analys som boken bidrar med. Livskunskap ses som möjlig väg för etisk fostran, förebyggande av våld, arbetsro och ordning, jämställdhet, fysisk och psykisk hälsa, utveckling av social och emotionell intelligens, inkludering, delaktighet, demokrati, hållbar utveckling och entreprenörskap m.m. Ett återkommande argument är att livskunskap behövs för att konkretisera och förankra arbetet med skolans värdegrund. Det räcker inte att värdegrunden finns inskriven i styrdokumentet.

I vårt moderna informationssamhälles mediabus behövs vi skapa forum för samtal och reflektion. Eleverna behöver en lots för ökad självkänsla och jämlikhet. Det är i skolan vi ser elevernas behov... Stora och ibland stökiga klasser kräver ett medvetet arbete med gruppen i ett gott klimat för att eleverna ska kunna omsätta värdegrundsfrågor i praktiken. (Arbetsplan för Livskunskap i Kungsmarksskolan i Munkedal s.97.)

Erfarenheter från freds rörelsen och fredsprojekt som Peace Quest samt uppdrag som nämndeman förklarar Valentin Sevés djupa intresse av att finna vägar för icke våldsutbildning och utveckling av fredlig konflikthantering i skolan. Där tar boken avstamp men vidgas till en bred undersökning av vad livskunskap skulle kunna innehålla för att ge elever ett andningshål, livslust, inlevelse och förståelse för andra och tankar om hur ett gott samhälle kan byggas.

Den nya skollagens och läroplanens skrivningar med anknytning till ämnesområdet livskunskap granskas. Att det finns utrymme för livskunskap i Timplan för grundskolan visas med konkret

beräkning och veckoschema. Exempel på hur livskunskap tillämpas i en rad kommuner från Malmö i söder till Sundsvall i norr och hur utbildning i livskunskap bedrivs i lärarutbildningarna i Jönköping och Karlstad ger intressanta perspektiv på behovet av ämnet och det växande intresset. I boken finns också en rad sammanställningar samt nio bilagor förutom personregister, vilket gör boken till en utmärkt handbok för alla som söker sakliga argument för ämnet.

Ett forskarlag vid Stockholms universitet söker efterlängtrade svar på tre frågor: 1. Vad är livskunskap egentligen? 2. Varför har ämnet uppstått inom svensk skola? Vilka utmaningar och möjligheter ligger i livskunskapsämnet för skolan och för lärarämnet? Den grundliga genomgång som Valentin Sevésus har gjort i *Livskunskap på schemat* bör var till god hjälp för forskarna.

Livskunskap i skolan – Röster från klassrum och samhälle – en antologi med Valentin Sevésus och Yvonne Terjestam som redaktörer – har en helt annan karaktär. Trettio kapitel, av något fler författare, är samlade under frågor som: Varför livskunskap? Vad vill eleverna? Hur kan vi undervisa? Hur förebyggs våld? Det är en lättläst inspirationsbok med allehanda personliga ingångar till frågan.

Petra Isaksson, som skriver om att vara lärare för livet, berättade under konferensen om ett systematiskt och omfattande utvecklingsarbete i Norrköping. Anna Bornstein ger ett härligt exempel på hur hon arbetar i en stökig fordonsteknisk klass och skriver med sitt hjärteblod om det framgångsrika projektet *Drömmen om det goda*. Metodiskt handlar det om fyra ”dörrar”, d.v.s. en avslappnings- och visualiseringsövning, massage (fredlig beröring), livssamtal om angelägna frågor och rörelse (yoga eller qigong). Birgitta Ekmark, f.d. rektor på Ellagårdsskolan i Täby, beskriver ett långsiktigt arbete och effekterna av skolutveckling byggd på Bodil Wennbergs modell för social och emotionell träning (EQ). Övningarna sker i fem steg, som känns bekanta för dramapedagoger: självkänsla och självkänedom, empati och sympati, ansvar, kommunikation och konflikthantering.

Birgitta Kimber, som har utvecklat SET (program för social och emotionell träning), bidrar med ett kapitel om att lyckas som pedagog. Det följs upp av Ulrika Gigård med en beskrivning av hur hon som ny rektor på Trädgårdsskolan i Botkyrka gick in för att genomföra SET, här kallat livskunskap, med alla elever och all personal som ett obligatoriskt redskap för skolans arbete med värdegrunden. Om livskunskap ska få en genomgripande betydelse för skolklimatet krävs den här typen av genomförande med stöd från skolledningen.

Alldeles särskilt starkt intryck gör Sara Carléns berättelse om sex timmar livskunskap. Hon fångar tonåringarnas behov av att få känna sig normala och hur känslor av annorlundaskap kan börja lösas upp av några timmars samtal. En nog så talande berättelse för behovet av ämnet i skolan.

Dramapedagogik i relation till livskunskap nämns endast i förbigående av några författare. Rollspel, värderingsövningar och forumteater ges som exempel på metoder som kan berika undervisningen. Karin Utas Carlsson, välkänd för sina böcker om att utveckla kunskaper om fredlig konflikthantering i skolan, är också en av dramametodikens förespråkare. I Norrbotten har Linda Marklund drivit landets största skolmedlingsprojekt. Hon bidrar med ett läsvärt kapitel om medlande samtal, som också ligger nära dramapedagogisk praktik.

Den kritik mot brister i skolan och sökandet efter former av undervisning som inkluderar hela människan delas av dramapedagoger. Det utgår från barns och ungas behov t.ex. av avspänning, rörelse utan konkurrens, massage, samtal kring angelägna frågor etc. Mycket av det idémässiga stoffet i *Livskunskap i skolan* ligger nära dramapedagogiskt tänkande. Därför blir det en angelägenhet för alla som arbetar i skolan att fördjupa kunskapen om de ansträngningar som pågår för att lyfta skolan i håret.

Anita Grünbaum

Läs mer på www.livskunskap.net och www.ekskalet.nu